

ІМПІЧМЕНТ ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ В СВІТЛІ ПОЛОЖЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

IMPEACHMENT OF THE PRESIDENT OF UKRAINE IN LIGHT OF THE PROVISIONS OF THE CONSTITUTIONAL LEGISLATION: MYTH OR REALITY?

Даніч С.А., студент II курсу магістратури

Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Стебляно А.В., доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права

Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Стаття присвячена аналізу процедури імпічменту Президенту України в світлі положень конституційного законодавства. Актуальність описаної у статті проблеми зумовлена тим, що інституту імпічменту, як і будь-який інститут, має бути ефективним засобом впливу та контролю за діяльністю Президента України. У той же час, інститут імпічменту має важливе значення, оскільки завдяки йому можна стримувати незаконну діяльність влади та контролювати останню. Однак на сучасному етапі становлення України як демократичної та Європейської держави вказаний інститут залишається до кінця не вивченим, а механізм його застосування у світлі діючого законодавства практично відсутній. Звідси, мета статті полягає у аналізі процедури імпічменту Президента України з наступним обґрунтуванням необхідності її вдосконалення шляхом зміни окремих конституційних положень та Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)». Досягнення поставленої мети уможливили системно-структурний метод, системний і діалектичний методи, метод критичного аналізу, аналітичний, формально-юридичний і формально-логічний методи. У статті обґрунтовано неефективність правового регулювання імпічменту в Україні, який згідно з чинним законодавством неможливо застосувати на практиці. Визначено етимологію поняття «імпічмент». Розглянуто механізм застосування процедури імпічменту. Наголошено про наявність часткової залежності суддів Конституційного Суду України від політичної еліти, що унеможливує вказаний суд діяти незалежно при вирішенні питань імпічменту Президенту України, адже склад його суддів складається як з квоти глави держави, так і з квоти парламенту, де найбільша кількість голосів належить пропрезидентській фракції. Надано пропозиції щодо вдосконалення процедури імпічменту Президента шляхом внесення змін до Конституції України та Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)». Викладені у статті пропозиції спрямовані на удосконалення механізму застосування імпічменту, що сприятиме його реалізації у практичній площині.

Ключові слова: всеукраїнський референдум, державна зрада, імпічмент, Конституційний Суд України, Президент України, процедура імпічменту.

The article is devoted to the analysis of the impeachment procedure of the President of Ukraine in the light of the provisions of the constitutional legislation. The relevance of the problem described in the article is due to the fact that the institution of impeachment, like any institution, should be an effective means of influencing and controlling the activities of the President of Ukraine. At the same time, the institution of impeachment is important, because thanks to it, illegal activities of the government can be restrained and controlled. However, at the current stage of the formation of Ukraine as a democratic and European state, the specified institution remains not fully studied, and the mechanism of its application in the light of the current legislation is practically absent. Therefore, the purpose of the article is to analyze the procedure of impeachment of the President of Ukraine with the subsequent justification of the need to improve it by changing certain constitutional provisions and the Law of Ukraine «On the special procedure for removing the President of Ukraine from office (impeachment)». Achieving the set goal was made possible by the system-structural method, system and dialectical methods, the method of critical analysis, analytical, formal-legal and formal-logical methods. The article substantiates the ineffectiveness of the legal regulation of impeachment in Ukraine, which according to the current legislation cannot be applied in practice. The etymology of the term «impeachment» has been determined. The mechanism of application of the impeachment procedure is considered. It was emphasized that the judges of the Constitutional Court of Ukraine are partially dependent on the political elite, which makes it impossible for this court to act independently when deciding the issue of impeachment of the President of Ukraine, because the composition of its judges consists of both the quota of the head of state and the quota of the parliament, where the largest number of votes belongs to the pro-presidential faction. Proposals were made to improve the procedure for the impeachment of the President by introducing amendments to the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine «On the special procedure for removing the President of Ukraine from office (impeachment)». The proposals outlined in the article are aimed at improving the impeachment application mechanism, which will facilitate its implementation on a practical level.

Key words: All-Ukrainian referendum, treason, impeachment, Constitutional Court of Ukraine, President of Ukraine, impeachment procedure.

Постанова проблеми. Сучасний стан правового регулювання імпічменту Президента в Україні не є досконалим. Законодавець застосовує процедуру, яка унеможливує її застосування в практичній площині, принаймні може не завершитися імпічментом глави держави. Дискусія про необхідність використання процедури імпічменту велася ще з 2014 року, причиною чого стала втеча В. Януковича з країни. Однак з прийняттям у 2019 році спеціального законодавчого акта, яким визначено правові та організаційні засади притягнення глави держави до конституційної відповідальності, у процедурі імпічменту виявилось ще більше питань, аніж шляхів їх вирішення, у зв'язку з чим імпічмент фактично став міфом, а не реальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексно питання щодо процедури імпічменту у правовій доктрині розроблено не було, зокрема у контексті

Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)». Однак окремі аспекти процедури імпічменту в світлі вищевказаного нормативно-правового акту, у своїх роботах розглядали В. В. Сухонос, С. Желіховський, Г. М. Малкіна, Ю. В. Дереш та інші.

Як правило, вчені, які у наукових працях досліджували процедуру імпічменту, сходяться в тому, що остання законодавчо закріплена в Конституції України та Законі України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)», однак не може бути застосована на практиці, а якщо і буде застосована, то навряд завершиться саме імпічментом, у зв'язку з чим існує об'єктивна необхідність у вдосконаленні не лише положень законодавства, але й Основного закону України для розробки дійсно ефективної процедури імпічменту.

Формулювання цілей. Метою статті є аналіз процедури імпічменту Президента України з наступним обґрунтуванням необхідності її вдосконалення шляхом зміни окремих положень Конституції України та Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)».

Викладення основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку України потенціал положень Конституції України [1] залишається не використаним, починаючи з загальних принципів, зазначених у статтях 1, 3, 6, 8 Основного закону України, закінчуючи законодавчими актами, прийняття яких прямо передбачено положеннями останнього чи безпосередньо з нього випливає [2]. У цьому контексті мова йде про процедуру імпічменту, законодавчі положення щодо якої є недосконалими та не можуть бути втілені в життя.

При розгляді даного питання перш за все варто визначитися з етимологією поняття «імпічмент». Останнє походить від англійського слова «impeachment» та означає недовіру, а також від латинського слова «impedivi» – перешкоджання. Тобто малася на увазі процедура суддівського обвинувачення муніципальних і державних службовців, включно із главою держави. Зазвичай, завдяки обвинуваченню, певного суб'єкта звинувачували в злочині або в правопорушенні незалежно від зловживання повноваженнями.

Уперше імпічмент запровадили в Англії до окремих урядовців, які, на думку парламенту, вчинили злочин. При цьому у вказаній країні парламент самостійно проводив слідство і в особі палати лордів виступав суддею. Водночас у Сполучених Штатах Америки процедура імпічменту частіше стосується федеральних суддів, хоча історія знає випадок, коли процедуру імпічменту намагалися застосувати проти Президента держави Б. Клінтона.

Сучасне смислове навантаження даного поняття є досить різноманітним. Так, існують різні доктринальні визначення імпічменту, в яких по різному розкривається зміст і сутність цього поняття. Вказане обумовлено тим, що сама процедура імпічменту в кожній державі відрізняється, так само як і суб'єктний склад цієї процедури.

Зокрема, з точки зору В. В. Сухоноса, «інститут імпічменту – це правова гарантія для запобігання узурпації влади главою держави і є фактично єдиною процедурою притягнення Президента України до відповідальності» [3, с. 122]. Водночас П. П. Шляхтун вважає, що імпічмент є конституційним порядком притягнення парламенту до відповідальності вищих посадових осіб держави [4, с. 172], тоді як В. К. Гіжевський, В. В. Головаченко та В. С. Ковальський переконані, що імпічмент являє собою особливу процедуру обвинувачення посадових осіб держави. Інший підхід зводиться до того, що під імпічментом розуміють встановлену законом процедуру притягнення до відповідальності посадових осіб за грубе порушення закону до закінчення терміну повноважень [5, с. 105].

На нашу думку, імпічмент становить спеціальну процедуру притягнення до відповідальності вищої посадової особи держави у випадку вчинення державної зради або іншого злочину. При цьому інститут імпічменту необхідно визнати одним із проявів системи стримувань та противаг.

Зауважимо, що спочатку інститут імпічменту виник як замітник парламентській відповідальності уряду, однак протягом свого розвитку він став атрибутом всіх республіканських форм правління [5, с. 106]. В Україні, відповідно до положень Конституції України та на її виконання, було прийнято спеціальний законодавчий акт щодо процедури імпічменту, що викликало доволі суттєві дискусії як у наукових колах, так і серед парламентарів і громадянського суспільства. При цьому більшість думок щодо імпічменту в Україні зводяться до того, що в законодавстві вказаний інститут закріплено формально, і реалізувати його на практиці досить складно [6].

С. Рахманін вважає, що «українська конституційна норма про імпічмент (яка пережила дві редакції) нетипова. Відповідно до неї, президента усувають від влади «за здійснення державної зради чи іншого злочину». Вказане формулювання потребує уточнення. По-перше, у ньому йдеться не про тяжкі злочини, а про злочини взагалі, що істотно спотворює сенс імпічменту як політико-правового поняття. З іншого боку – воно не передбачає настання відповідальності за порушення Конституції, як це заведено практично в усьому світі, що істотно звужує практику застосування імпічменту, тому що не кожне, навіть грубе порушення Конституції, можна ототожнювати зі злочином» [7]. Звідси, справедливим є твердження А. Карвацького, що «зовсім не дивно те, що процедура імпічменту в Україні ніколи не мала місця. Одна з головних причин – сама процедура» [8]. Зважаючи на викладене, пропонуємо більш детально розглянути процедуру імпічменту з метою виявлення існуючих проблем правового регулювання.

Згідно зі ст. 111 Конституції України [1], «Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту, у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину». З метою регулювання порядку імпічменту Президента України, на конституційному рівні передбачено наступну процедуру усунення глави держави з поста:

- імпічмент ініціюється більшістю конституційного складу Верховної Ради України;
- з метою розслідування скоєного Президентом України злочину Верховною Радою України створюється тимчасова слідча комісія (обов'язково до слідчої комісії мають входити спеціальний прокурор, спеціальні слідчі);
- Верховна Рада України приймає рішення про звинувачення Президента України не менше ніж третиною від конституційної більшості;

- остаточне рішення про усунення Президента України з поста приймається Верховною Радою України не менше як трьома четвертими від конституційного складу після того, як справа буде перевірена Конституційним Судом України та буде отримано висновок Верховного Суду, що діяння, в яких звинувачується Президент України, мають ознаки зради або іншого злочину.

На виконання ст. 111 Конституції України 10 вересня 2019 року було прийнято Закон України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)», відповідно до якого процедура імпічменту є довготривалою та до кінця не визначеною, що унеможливило її завершення саме імпічментом.

Перш за все звертає на себе увагу той факт, що процедуру імпічменту ініціює виключно конституційна більшість депутатів Верховної Ради України. Зважаючи на те, що у парламенті формується коаліція депутатських фракцій, то в цілому малоімовірно ініціювання такої процедури, наприклад, якщо коаліція складається з однієї фракції, що відстоює інтереси глави держави. Таким чином, вже на етапі ініціювання імпічменту, навіть у разі вчинення Президентом України державної зради, може скластися ситуація залишення його на посаді, адже законодавець не передбачив жодного запобіжника. Наприклад, у Конституції Ліхтенштейну [9] – це передчасна процедура імпічменту через всенародний референдум, тоді як у Сполучених Штатах Америки процедуру імпічменту ініціює Палата Представників, після чого звинувачення має набрати 2/3 голосів. Щодо України, можлива ситуація, за якої імпічмент навіть не буде ініційований.

Окремої уваги потребує положення Конституції України та вищезазначеного закону з приводу того, що імпічмент може бути ініційовано в разі здійснення президентом України державної зради або іншого злочину. Постає питання, чи буде підставою для імпічменту, наприклад, звинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ст. 188-1 Кримінального кодексу України [10] «Викра-

дення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання», або ст. 329 вказаного кодексу «Втрата документів, що містять державну таємницю». Виходячи з положень Основного закону України та Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент)», це може бути будь-який злочин, передбачений Особливою частиною Кримінального кодексу України. Звідси, може виникнути ситуація, за якої підставою для усунення Президента України з посади в порядку імпичменту можна буде вчинення ним будь-якого злочину.

Також не передбачає Конституція України імпичмент у разі порушення Президентом України самої Конституції України чи у випадку присвоєння ним повноважень, і, відповідно, усунути його від посади в законний спосіб не вийде. що, з нашої точки зору, потребує перегляду.

Як зазначалося вище, для проведення розслідування факту та обставин вчиненого злочину Президентом України, Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до якої мають входити народні депутати, спеціальний прокурор та слідчий. Кандидатуру спеціального прокурора вносять ініціатори процедури імпичменту, а спеціального слідчого – депутатські фракції та групи. Відповідно до ст. 4 Закону України «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України» від 19 грудня 2009 року [11], «слідча комісія утворюється Верховною Радою України, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України».

При цьому висновки та пропозиції спеціальної слідчої комісії розглядає Верховна Рада України у відкритому або в закритому засіданні, якщо у висновках чи матеріалах міститься інформація, яка охороняється як таємниця. За результатами обговорення висновків спеціальної слідчої комісії Верховна Рада України приймає Проект постанови про звинувачення Президента України, який виноситься на таємне голосування шляхом подачі бюлетенів. У разі підтримання постанови Верховна Рада України більшістю голосів приймає постанову про звернення:

- до Конституційного Суду України для отримання висновків щодо додержання процедур;
- до Верховного Суду стосовно того, що в діяннях, в яких звинувачено Президента України, є ознаки державної зради або іншого злочину.

У цьому випадку постає дещо інша проблема. Відповідно до положень статей 126 та 129 Конституції України, визначається незалежність судової влади. У той же час, виходячи з сучасного стану судової влади, не можна однозначно говорити про те, що положення Конституції України виконуються у повному обсязі, а суддям забезпечена незалежність. У процесі реформування судової влади, поза розглядом залишилось питання незалежності призначення суддів Конституційного Суду України на посади трьома різними суб'єктами, з яких парламент та Президент України на власний розсуд призначають по шість суддів, а також визначають, долучати чи ні незалежні комісії. Більше того, критерії добору суддів також є різними. Як зазначають І. С. Щербетун та А. І. Марценюк, з 2016 року в нашій державі змінились підходи щодо формування Конституційного Суду України, які були спрямовані на якісне його оновлення. Мова йде про конституційну норму, згідно якої встановлена вимога відбирати кандидатури на посаду судді вказаного суду на конкурсних засадах у визначеному законом порядку (ч. 3 ст. 148), що гарантувало б присутність в ньому кандидатів з високими моральними якостями і визнаним рівнем компетентності. Проте, фактично замість конкурсу, який би дозволив обрати найбільш гідного з кандидатів, суб'єкти призначення доволі часто керуються політичними мотивами та прагненням в подальшому впливати на діяльність Конституційного Суду України. Фактично положення про конкурс

не застосовується як через відсутність єдиної конкурсної комісії, яка проводить відбір суддів, так і внаслідок відсутності чіткої регламентації самої процедури конкурсного відбору кандидата на посаду судді [12]. Викладене дає підстави стверджувати про наявність ознак часткової залежності суддів від політичної еліти, тоді як від гарантій незалежності та ефективності судової гілки влади, у багатьох випадках, залежить і реалізація засад Конституції України, принципів поділу влади, верховенства права тощо. Звідси, виникає питання щодо можливості Конституційного Суду України діяти незалежно при вирішенні питання імпичменту Президенту України, якщо склад його суддів складається безпосередньо з квоти самого Президента, та квоти парламенту, де найбільша кількість голосів належить пропрезидентській фракції, тобто фактично Президент України може застосувати одразу дві квоти.

Існує й інша проблема, пов'язана з невизначеністю ролі Верховного Суду у визнанні Президента України винним у вчиненні злочину. Так, якщо Верховний Суд визнає главу держави винним у вчиненні злочину, то матиме місце ситуація, за якої країною до завершення процедури імпичменту буде керувати особа, винна у вчиненні злочину, однак яку притягнути до відповідальності буде неможливо, оскільки Президент України є недоторканою особою під час законного обіймання посади глави держави.

При цьому, відповідно до роз'яснення, наданого Конституційним Судом України ще у 2003 році, процедура усунення з поста Президента України в порядку імпичменту відбувається без порушення проти нього кримінальної справи [13]. У той же час, з юридичної точки зору, до кінця процедури імпичменту влада буде належати суб'єкту, винному у вчиненні тяжкого злочину.

У подальшому Верховна Рада України у разі отримання висновку Конституційного Суду України та Верховного Суду про додержання означеної процедури і про наявність у діяннях Президента України ознак злочину, таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів приймає постанову про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту.

Водночас якщо Верховна Рада України не приймає постанову щодо усунення Президента України з поста у порядку імпичменту, головуєчий на засіданні зобов'язаний:

- оголосити про припинення процедури імпичменту і дати доручення щодо публікації про це в газеті «Голос України»;
- оголосити про припинення повноважень спеціальної тимчасової слідчої комісії;
- від імені Верховної Ради України у письмовій формі вибачитися перед Президентом України.

Саме останній обов'язок є досить спірним, адже може скластися ситуація, за якої Конституційний Суд України визнав дотримання процедури, Верховний Суд встановив ознаки скоєного Президентом України злочину, а Верховна Рада України не набере достатньої кількості голосів для винесення остаточного рішення. Звідси, на посаді Президента України де-факто залишається особа, що вчинила злочин, і при цьому Верховна Рада України, як представник українського народу, від імені останнього вибачається перед такою особою. Вважаємо, що дана ситуація є недопустимою, адже політичні мотиви не прийняття рішення про імпичмент не можуть буди підставою для вибачення перед винною особою.

Окрім цього, потребує вирішення питання щодо припинення процедури імпичменту. Відставка за власним бажанням Президента України є підставою припинити процедури імпичменту і закриття провадження у Конституційному Суді України та Верховному Суді. Після прийняття рішення про відставку, всі матеріали щодо імпичменту, висновки, пропозиції слідчої комісії, документи, матеріали, результати експертиз тощо, головою або заступником

голови слідчої комісії направляються до органів досудового розслідування для здійснення досудового розслідування. Тобто може складатися ситуація, коли Президент України, вчинивши державну зраду, може уникнути імпічменту на користь можливого притягнення до кримінальної відповідальності.

Висновки. Таким чином, визначившись з процедурою імпічменту, а також зважаючи на виявленні проблеми правового регулювання, вважаємо за необхідне:

1. Назву ст. 111 Конституції України викласти в наступній редакції: «Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним порушення Конституції України, державної зради або іншого тяжкого (особливо тяжкого) злочину».

2. Викласти абз. 1 ст. 111 Конституції України в наступній редакції: «Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, а в разі, коли більшість у Верховній Раді України належить одній фракції, питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту вноситься на всеукраїнський референдум».

3. Ч. 1 ст. 2 Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» викласти в наступній редакції: «Верховна Рада України може усунути Президента України з поста в порядку імпічменту виключно у разі вчинення ним порушення Конституції України, державної зради або іншого тяжкого (особливо тяжкого) злочину».

4. Внести зміни до ст. 3 Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)», виклавши її в наступній редакції: «Підставою для ініціювання імпічменту є письмове подання, підписане більшістю народних депу-

татів України від конституційного складу Верховної Ради України, підписи яких не відкликаються. У разі, коли більшість у Верховній Раді України складається з однієї фракції, питання про ініціювання імпічменту вноситься на всеукраїнський референдум та регулюється відповідно до Закону України «Про всеукраїнський референдум».

5. Визначити, що після того, як Верховний Суд надає висновок, що в діях Президента України є ознаки злочину, останній до остаточного вирішення питання щодо імпічменту тимчасово відстороняється від посади, а обов'язки президента України починає виконувати Голова Верховної Ради України.

6. Ст. 22 Закону України «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» викласти в наступній редакції: «У разі неприйняття Верховною Радою України постанови про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту, головуєчий на пленарному засіданні Верховної Ради України:

1) оголошує про припинення процедури імпічменту і дає доручення щодо публікації про це в газеті «Голос України»;

2) оголошує про припинення повноважень спеціальної тимчасової слідчої комісії;

3) від імені Верховної Ради України у письмовій формі вибачається перед Президентом України у разі, коли є висновок Верховного Суду про відсутність у діях Президента України ознак складу злочину».

Разом з цим, вважаємо, що лише вказаних змін буде не достатньо. Необхідно змінювати положення законодавства щодо обрання суддів Конституційного Суду України, підходи до виборчого законодавства в частині проведення референдуму, так як і щодо цих питань є низка проблем, які унеможливають проведення всеукраїнського референдуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10 вересня 2019 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 40. Ст. 212.
3. Сухонос В. В. Імпічмент як спосіб припинення повноважень глави держави: теоретико-методологічний аналіз. Підприємництво, господарство і право. 2007. № 6. С. 122.
4. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів. К.: Либідь, 2005. С. 172.
5. Мартинюк Р. В. Інститут імпічменту України: вади вітчизняної моделі. Право України. 2008. № 2. С. 105–108.
6. Маляр А. Імпічмент: як маніпулюють думкою суспільства. Українська правда. 2017. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/12/18/7165906/>.
7. Рахманін С. Імпічмент: міфи та реальності. URL: <https://bit.ly/3Nm4Ftj>.
8. Карвацький А. Імпічмент в Україні та за кордоном: як приборкати президента за Законом. Українська правда. 2019. URL: <https://bit.ly/3zToKlx>.
9. Конституція Ліхтенштейну. URL: <https://bit.ly/3CPmvQx>.
10. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
11. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19 грудня 2009 р. № 400-IX / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 27. Ст. 174.
12. Щebetун І. С., Марценюк А. І. Проблемні питання формування Конституційного Суду: порівняльно-правовий аспект. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2021. Вип. 64. С. 77–81.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпічменту Президента України) № 19-рп від 10 грудня 2003 р. URL: <https://bit.ly/3Whai00>.